

ŞEN OYUN

Komedinin Dramaturgisi

Yazar

Banu Ayten Akın

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayım ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığının bantrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-375-606-2

Kitap Adı

Şen Oyun - Komedinin Dramaturgisi

Editör

Yasemin Sevim SALMAN

ORCID iD: 0000-0003-0412-3422

Yazar

Banu Ayten Akın

ORCID iD: 0000-0002-0752-5198

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kapak Tasarımı

Doç Dr. Fahrettin Geçen

***Kapak Resmi:** William Hogart,
Gülen Seyirciler, Metropolitan Müzesi.*

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

ART000000

DOI

10.37609/akya.3780

Kütüphane Kimlik Kartı

Akın, Banu Ayten.

Şen Oyun-Komedinin Dramaturgisi / Banu Ayten Akın; ed. Yasemin Sevim Salman.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.

121 s. : şekil. ; 135x210 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253756062

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Komedyâ, ona ait kitabı arayanların dışında, ilgiyi ve değeri yasaklı gülmeye olan felsefî ilgi ve değerden alır. Kitapsız bırakılmış ve kaba bir tür olarak “ortalamanın altındakini ele almış olma” haliyle dramaturgik çözümleme için bir odak oluşturamamış görünür. *Poetika* bu konuda fazla yorumsuzdur. Aristophanes oyunları ile tanıdığımız eski komedyanın yapısı yeni komedyâyla değiştiğinden bugüne özel bir tasarım olarak da topografik biçimlendirmeleriyle okunabilir. Menandros, Plautus, Terentius klasik komedileri gibi... Shakespeare romantik ve fantastik komedileri gibi... Commedia dell’Arte gibi... Gozzi ve Goldoni komedileri gibi... Ve hakkını vermek gerekir ki ayakları kurala bağlı neoklasik evre içinde parıldayan Moliere’in olağanüstü sorunlu karakterleriyle karşımıza kült eserler olarak çıkıverir. Peki üç birlik kuralına uyar mı ya da bir peripetie içerir mi, anagnorisisi var mıdır? Komik hata diye bir kavramla çalışır mı? Katharsis yaratır mı? *Poetika* bunlara yanıt vermez, *Etik* ve *Retorik* değinir. Cicero *De Oratore*’de anlatır. 10. Yüzyılda bulunup saklanmış, Cicero’nun etkilendiği ve yazarı belirsiz *Coislin Risalesi* ise bu türün tekniklerini nasıl çağlar üstü biçimde anlatmayı başarır o da bilinmez. Ancak derli toplu bir kuramsal kitapçık olarak oracıkta binlerce yıldır durmaktadır. Platon’dan Hegel ve Rapp’a gülmenin teorileriyle komedinin çalışma prensibi birbirini kucaklar görünmektedir. Bütün bu süreçte, düzende gedikler açmaya çalışan karnaval insanı, yiyip içen, dışkılayan, çiftleşen bir varlık olarak gülmeyi de *açık ağız* imgesine yerleştirir.

Komedyâyı sırtını yasladığı ritüeller, değişim arzusu, kutlamaya, şölene duyduğu güçlü arzu ile ele almayı doktora öğrencilerimle yaptığım çalışmalar dolayımıyla istedim. *Bir iki maskaranın kaba güldürüsü değil mi bu? Monolojik karakter? Tra-*

gedyanın kaderi, komedyanın talihi mi? Fars mı desek komedi mi? Elbette bu çalışma, türleri ayırmaya yönelik değil, birbiri içine geçen komiği yaratma aygıtlarının işleyişine yöneliktir. Türler bağlamında konuyu ele alanlar da dahil olmak üzere kendinden önceki bütün araştırmacıların emeğine saygı duyan bu model kitapçık, özellikle Bewis ve Zupancic olmaksızın düşünülmeydi. Komedya üzerine bütünlüklü bir yapı sunarak komedi yazımının analizine dayalı bir ders kaynağı oluşturma isteğinin monolojik sonucudur ve kaynakçada yer alan herkesin katkısı bu çalışmayı mümkün kılmıştır.

Banu Ayten AKIN

İÇİNDEKİLER

1. KOMEDYANIN ANASI: GÜLME	1
1.1. Gülmenin Hikayesi	3
1.2. Gülmenin Teorileri	15
2. KOMEDYANIN RİTÜEL ÖĞELERİ	23
2.1. Açık Saçıklığa Gülmek: Fallik Öğeler	23
2.2. Tiplerin Sığınağı: Maske	27
2.3. Mutlu Sonlar: Komik Ütopya	33
2.4. İkame Kurbanın Bitmeyen Çilesi	38
3. KOMEDİNİN TÜRLERİ	41
3.1. Komedyası	42
3.2. Fars	50
3.3. Vodvil	57
4. KOMEDİNİN ARAÇLARI	61
4.1. Satir (Hiciv)	61
4.2. Parodi	65
4.3. Burlesk (Travesti)	69
4.4. Grotesk	72
4.5. İroni	74
5. KOMEDİNİN ÇALIŞMA PRENSİPLERİ	79
5.1. Komedinin ‘Hareket’i	79
5.1.1. Mekaniklik	83
5.1.2. Dolantılar	84
5.1.3. Tekrar Eden Hareketler	86

5.2. Komedinin ‘Diyalog’u	88
5.2.1. Yanlış Anlamalar	88
5.2.2. Sözel Tekrarlar	90
5.2.3. Çifte Monolog	92
5.3. Komedyanın ‘Karakter’i	94
5.3.1. Ben ve Ben	95
5.3.2. Ben ve O	98
 6. ACIKLI ABSÜRD GÜLÜŞTEN ABSÜRD	
SONRASI GÜLÜŞE	103
 KAYNAKLAR	110

*Karagöz oynatan babama,
seyreden anneme,*

KAYNAKLAR

- (2025). Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/laugh?q=laughing> adresinden alındı
- (2025). Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/laugh> adresinden alındı
- (2025). TDK : <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- A. Peter McGraw, C. W. (2010). Benign Violations: Making Immoral Behavior Funny. *Psychological Science*, 21(8).
- Ak, B. (1997). *Ayrılık*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. İstanbul: Öteki Yayınvei.
- Akyüz, B. (2021). Tiyatroda Fars Tekniğinin Genel Çerçevesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* 7(14), 189-203.
- Arıcı, O. (2022). Kayıp Poetika: Tractatus Coislinianus'ta (Coislin Risalesi) Mizah Düşüncesi. *Yedi*, 28(1), 111-124.
- Aristophanes. (2011). *Kurbağalar*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Aristophanes. (2021). *Lysistrata*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Aristophanes. (2021). *Lysistrata*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Aristoteles. (1995). *Poetika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (2014). *Nikomakhos'a Etik*. İstanbul: Say yayınları.
- Bakhtin, M. (2001). *Karnavaladan Romana*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Bakhtin, M. (2005). *Rabelais ve Dünyası*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bal, A. M. (tarih yok). Coislin Kitapçığı. *Granoda*, 52-55.
- Batur, E. (2005). *Kara Mizah Antolojisi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bava Batra. (2024). Sefaria: https://www.sefaria.org/Bava_Batra.23b.7?lang=-bi&with=all&lang2=en adresinden alındı
- Beckett, S. (1993). *Toplu Oyunları 1- Godot'yu beklerken*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Benjamin, W. (2017, Eylül). Kader ve Karakter. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*(35), 109-115.
- Bentley, E. (1964). *The Life of The Drama*. Applause Books.
- Berger, P. L. (2014). *Redeeming Laughter The Comic Dimension of Human Experience*. Boston: De Gruyter.
- Bergson, H. (1996). *Gülme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bewis, M. (2018). *Komedy*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Breton, A. (2024, Kasım). *MANIFESTO OF SURREALISM BY ANDRÉ BRETON (1924)*. <https://www2.hawaii.edu/~freeman/courses/phil330/MANIFESTO%20OF%20SURREALISM.pdf> adresinden alındı
- Brockett, O. G. (2000). *Tiyatro Tarihi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Cambridge Dictionary. (tarih yok).
- Cebeci, O. (2008). Tarihsel Bir Perspektif Üzerinden İroni Tür ve Tekniklerinin Gelişimi. *Cogito: İroni*, 87-104.
- Cooney, R. (tarihsiz). *Hangisi Babası*. İstanbul: Onk Ajans.

- Cornett, C. E. (1986). *Learning through laughter: Humor in the classroom*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Dürrenmatt. (1985). *Fizikçiler*. Ankara: DEVLET TİYATROSU DRAMATURGİ BÜROSU.
- Davis, J. M. (2003). *Farce*. Routledge.
- Davis, J. M. (2003). *Farce*. Transaction Publishers.
- Eagleton, T. (2019). *Mizah*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Eco, U. (2019). *Gülün adı*. İstanbul: Can yayınları.
- Erhat, A. (1997). *Miyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Frazer, J. G. (2004). *Altın Dal: Dinin ve Folklorün Kökenleri* (Cilt I). (M. H. Doğan, Çev.) İstanbul: Payel Yayınları.
- Freud, S. (2017). *Espriler ve bilinçdışı ile ilişkileri*. İstanbul: Payel yayınları.
- Frye, N. (2004). *The Argument of Comedy*. E. R. McDonald içinde, *Shakespeare: An Anthology of Criticism and Theory*. Blackwell Publishing.
- Güntekin, R. N. (1933). *Hülleci*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Gevinson, A. (2007). *THE ORIGINS OF VAUDEVILLE: AESTHETIC POWER, DISQUIETUDE, AND COSMOPOLITANISM IN THE QUEST FOR AN AMERICAN MUSIC HALL*. Maryland: Johns Hopkins University (degree of Doctor of Philosophy).
- Girard, R. (2019). *Şiddet ve Kutsal*. (N. Alpay, Çev.) İstanbul: Alfa.
- Goldoni, C. (2008). *İki Efendinin Uşağı*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Greenberg, J. (2019). *The Cambridge Introduction to Satire*. UK: Cambridge University Press.
- Hüsken, W., Schoell, K., & Søndergaard, L. (2002). *Farce and farcical elements*. Rodopi.
- Harpham, G. (1976). The Grotesque: First Principles. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 34, No. 4, 461-468.
- Homeros. (2014). *İlyada*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Hume, R. D. (1972). Some Problems in the Theory of Comedy. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Autumn, 1972, Vol. 31, No. 1, 87-100.
- Ionesco, E. (1964). *Jack ya da boyun eğme. Gelecek yumurtalarıdır*. Ankara: Ataç kitabevi.
- Ionesco, E. (1997). *Toplu oyunları 2-Kel şarkıcı*. İstanbul: Mitos Boyut yayınları.
- Ionesco, E. (2006). *Toplu Oyunları 5*. İstanbul: Mitos Boyut yayınları.
- Jenkins, R. (1994). *Subversive Laughter: The Liberating Power of Comedy*. Free press.
- Jessen, M. S. (2016). Vaudeville/Farce. *Kierkegaard's Concepts* (s. 215-221). içinde NewYork: Routledge Published.
- Jevons, F. B. (2012). Masks and the Origin of the Greek Drama. *Folklore*, 171-192.
- Johnson, B. (1919). *BEN JONSON'S Every Man In His Humour*. London: OXFORD At the Clarendon Press.

- Juntenen, H. (2015). Emerging from the Margin - Absur, Grotesque and Meaningless Meanings in Waiting for Godot.
- Kazantzidis, G., & Tsoumpa, N. (2018). Morbid Laughter: Exploring the Comic Dimensions of Disease in Classical Antiquity. *Illinois Classical Studies*, Vol. 43, No. 2, 273-297.
- Kierkegaard, S. (2021). *Tekerrür*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kishon, E. (tarihsiz). *Tarla Kuşuydu Juliet*. İstanbul: Onk Ajans metni.
- Kudret, C. (1968). *Karagöz*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- McDonald, F. (2015). Laughter without Humor: Affective Passages through Post-War Culture. Doctor of Philosophy in the Department of English in the Graduate School of Duke University.
- Merchant, M. (1972). *Comedy*. London: Methuen&Co Ltd.
- Merriam Webster Dictionary. (2025, Ocak 21). <https://www.merriam-webster.com/dictionary/comedy%20of%20intrigue> adresinden alındı
- Millhauser, S. (2008). *Dangerous Laughter*. USA: Knopf Doubleday Publishing Group.
- Moliere. (1941). *Gülünç Kibarlar*. Ankara: MEB Yayınları.
- Moliere. (1944). *Scapin'in Dolapları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Moliere. (1944). *Tartuffe*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Moliere. (2006). *Toplu Oyunları 1 / Scapin'in Dolapları - George Dandin*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Moliere. (2008). *Kıbarlık Budalası*. İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Moliere. (2011). *George Dandin*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Moliere. (2014). *Cimri*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Moliere. (2016). *Hastalık Hastası*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Morreall, J. (1997). *Gülmeyi ciddiye almak*.
- Muecke, C. D. (1982). *Irony and The Ironic*. Bristol: Methuen & Co. Ltd. Publishing.
- Nicoll, A. (1963). *Masks, Mimes and Miracles*. N.Y.
- Nutku, Ö. (1983). *Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Nutku, Ö. (1993). *Dünya Tiyatrosu Tarihi I*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Oxford Dictionary. (2024). <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/comedy?q=comedy> adresinden alındı
- Parvulescu, A. (2017). *Gülme, bir tutkuya dair notlar*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Peacock, L. (2014). Structures and Techniques of Slapstick. L. Peacock içinde, *Slapstick and Comic Performance* (s. 40-61). London: Palgrave Theatre & Performance Collection Literature, Cultural and Media Studies (R0).
- Pirandello, L. (2004). *Ağzı Çiçekli Adam*. İstanbul: Berikan Kitabevi.
- Platon. (2007). *Yasalar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Plautus. (1943). *Amphitryon*. Ankara: MEB Yayınları.
- Pronko, L. (1982). *Early Labiche: From Vaudeville to Comedy of Character*. London: Palgrave.

- Robinson, J. W. (1964). Palpable Hot Ice: Dramatic Burlesque in "A Midsummer-Night's Dream". *Studies in Philology*, Vol. 61, No. 2, Part 1, 192-204.
- Sürtücü, C., & Akın, B. A. (2024). Komedide Egonun Egoyla Çarpışması: Plautus'un Amphytrion'u. *Yedi*.
- Sütçü, Ö. Y. (2022). Gülmenin ciddiyeti: Üstünlük teorisi. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 49-65.
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın zaferi*. Ayrıntı yayınları.
- Shakespeare, W. (1993). *Hamlet*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Shakespeare, W. (2010). *On İkinci Gece*. İstanbul: İş Bankası Yayınları .
- Sinclair, A. (2013). Unmasking Ancient Colour. *Ancient Planet Online Journal*, 1-23.
- Smadja, E. (2013). *Gülmek*. İstanbul: Bağlam yayıncılık.
- Sokullu, S. (1993). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sprinhall, J. (2008). *Vaudeville I: Rise and Decline of an Emergent Mass Culture*. New York: Palgrave Macmillan.
- Şendil, S. (2011). *Yedi Kocalı Hürmüz*. Mitos Boyut Yayınları.
- Şener, S. (1991). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Taner, H. (1996). *Sersem KOcanın Kurnaz Karısı*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Taner, H. (2009). *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Taner, H., Konduk, K., Önel, A., Alasya, Z., Tuncay, N., & Tablacı, Z. (1985). *Aşk Olsun*. Devekuşu Kabare, İstanbul. <https://www.dailymotion.com/video/xw4rd8> adresinden alındı
- Thomson, G. (1990). *Aiskhylos ve Atina*. Ankara: Payel Yayınları.
- Thomson, G. (2021). *Tragedyanın Kökeni: Aiskhylos ve Atina*. (M. H. Doğan, Çev.) İstanbul: Yordam.
- Weitz, E. (2016). *theatre&laughter*. Hampshire, UK: Macmilan education, palgrave.
- Wilde, O. (2010). *Ciddi Olmanın Önemi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Yılmaz, A. A., & Akın, B. A. (2023). Cinselliğin, Aristophanes'in Kadın Mebuslar ve Lysistrata Oyunlarında Komik Öge Olarak Kullanımı. *Aydın Sanat*, 145-159.
- Yanikkaya, Z. (2003). Tiyatroda Grotesk ve Bir Örnek Olarak Fernando Arrabal Tiyatrosu.
- Zimmermann, B. (2017). *Antik Yunan komedyalari*. İstanbul: Mitos Boyut yayınları.
- Zupančič, A. (2011). *Komedinin sonsuz fiziği*. İstanbul: Metis yayınları.
- Żychlińska, J. (2016). Faces of Laughter in Prehistory. R. Boryślowski, J. Jajszczok, J. Wolff, A. Bemben, R. Boryślowski, J. Jajszczok, & J. Wolff (Dü) içinde, *Histories of Laughter and Laughter in History*. UK: Cambridge Scholars Publishing.